

1.3 Теоретико-методологічні засади організації малого бізнесу

Для забезпечення економічного оздоровлення економіки України було проведено реформування підприємств агропромислового комплексу і розглянуті всі можливі варіанти реструктуризації з метою адаптації сільськогосподарських виробництв до ринкових умов господарювання та підвищення конкурентоспроможності.

Аграрна реформа і трансформація сільськогосподарських підприємств на приватну основу позначились головним чином на структурі фінансових результатів підприємницьких структур різних форм власності, а тому виникає необхідність у науковому аналізі й теоретичному обґрунтуванні ряду питань щодо структури фінансових результатів [30].

Варто відзначити, що розвиткові теорії та практики контролю формування теоретико-методологічних засад функціонування підприємств малого бізнесу, забезпеченню їх інформаційної бази сприяли праці таких відомих вітчизняних вчених як: О.Д.Василика, М.І.Горбатка, З.В.Гуцайлюка, О.М.Загородної, К.В.Ізмайлової, М.Я.Коробова, Л.А.Лахтіонової, В.О.Мец, Є.В.Мниха, В.М.Опаріна, В.І.Самборського, І.Д.Фаріона, М.Г.Чумаченка, С.І.Шкарабана та інших. Серед зарубіжних авторів згадане питання розглядалося у наукових працях І.Т.Балабанова, В.В.Бочарова, М.Н.Крейніної, Є.В.Негашева, Р.С.Сайфуліна, А.Д.Шеремета та інших. Незважаючи на значні здобутки у дослідженні вказаних проблем, ряд питань щодо методики аналізу діяльності підприємств малого бізнесу вимагає подальших досліджень та наукових розробок.

Проаналізовані дослідження підприємств малого бізнесу показали, що на даний час відсутня єдина чітка методика аналізу підприємства із встановленим набором аналітичних показників. На нашу думку для поглибленого визначення кількісних та якісних показників господарської діяльності підприємства велике значення мають наукові методи обліку, особливо їх оцінка. Оцінка є важливою

передумовою організації обліку цієї ділянки, адже вона впливає на точність фінансових результатів підприємства [33]

Метою даного наукового дослідження є розробка теоретико-методологічного підходу в організації обліку на малих підприємствах та пропозиції відносно шляхів вдосконалення, що ґрунтуються на особливості його ведення, безпосередньо в умовах конкурентного виробництва.

Одним із перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища є розвиток малого бізнесу. Мале підприємництво на протязі останніх десятиріч не випадково привертає до себе прискіпливу увагу. Мале підприємництво є багатогранним соціально-економічним явищем, в якому кожен з учасників, тобто безпосередньо підприємець або підприємство, має можливість знайти своє місце, а зовнішні учасники також отримують позитивні результати: держава - податки, збільшення ВВП та число робочих місць в реальній економіці, зменшення соціальної напруги, місцева влада - податки і голоси на виборах, економічні партнери - гнучких та динамічних партнерів з низькими накладними видатками[30].

Формування активного ділового середовища протягом останніх років сприяло збереженню позитивної тенденції розвитку малого та середнього підприємництва. Мале підприємництво — це самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств та громадян підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Практично, це будь-яка діяльність (виробнича, комерційна, фінансова, страхова тощо) зазначених суб'єктів господарювання, що спрямована на реалізацію власного економічного інтересу.

Головною метою перетворень є формування ефективного господаря — власника. Становлення нової організаційно-приватної моделі організації сільського господарства вимагає об'єктивно нових підходів до структури фінансових результатів [35].

В сільськогосподарській економічній науці недостатньо досліджується структура і методи формування фінансових результатів сільськогосподарських

підприємств різних форм власності в умовах ринкової економіки. Метою цих досліджень є побудова раціональної діяльності та отримання від неї максимального економічного ефекту.

Для вирішення поставлених питань потрібний постійний пошук шляхів раціонального функціонування сільськогосподарських підприємств. Це необхідно для того, щоб суб'єкти господарювання мали можливість забезпечити безперервний процес виробництва та реалізацію продукції і своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями, вільно маневрувати власними і залученими капіталами [44].

Організаційно-правова форма власності і функціонування приватної власності на землю в сільському господарстві, у значних обсягах використовується орендована земля, власниками якої є селяни. До таких форм господарювання належать акціонерні товариства відкритого або закритого типу, господарські товариства і товариства з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарські виробничі кооперативи, приватні і приватно-орендні підприємства та їх об'єднання. Має перевагу змішане землекористування.

Підприємства працюють в умовах конкуренції, яка є необхідною властивістю ринкової економіки. Конкуренція між підприємства ведеться на самперед за споживача, тобто за завоювання, розширення і утримання своєї позиції на ринку. Кожна з цих структур має характерні особливості, певні переваги та недоліки.

Господарські та договірні відносини підприємства з іншими організаціями та підприємствами будують на госпрозрахункових принципах, в основі яких лежить купівля - продаж при суворому дотриманні чинного законодавства. Для організації ефективної роботи підприємства забезпечують автономність дій, або відповідну незалежність в діяльності, здійснюваній у власних інтересах. Всі ці підприємства об'єднує основна мета господарської діяльності - отримання прибутку (доходу), який є основним узагальнюючим показником фінансових результатів.

В зв'язку з розташуванням Сумської області в трьох географічних зонах Полісся, Перехідна та Лісостепова, землі області мають територіальні особливості і за своєю родючістю різноманітні. У Поліссі (Шосткинський, Середино-Будський райони) переважають дерево - підзолисті землі легкого механічного складу з порівняно низьким вмістом гумусу (1,0 - 2,0%) і рухомих живильних речовин.

У Перехідній зоні (Глухівський, Кролевецький, Путивльський райони) поширені лісові ґрунти і дещо менше - чорноземи, підзолисті легко-суглинистого механічного складу із вмістом гумусу в сірих лісових ґрунтах -1,5-2,5%, чорноземах підзолистих - 2,5-3 %. Рухливими сполуками поживних речовин ці ґрунти забезпечені посередньо [45].

При створенні організаційно-правових форм господарювання селяни віддають перевагу сільськогосподарським товариствам з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та приватним і приватно - орендним підприємствам, де вони є власниками і засновниками. Засновники при створенні обирають правління і керівника, який підзвітний загальним зборам, беруть участь у формуванні й розподілі доходів, формуванні фондів підприємства, на свою власність одержують дивіденди. В них на порядок вища соціальна захищеність селянина.

Суть розвитку аграрного сектора на сучасному етапі полягає в ґрунтовному перетворенні економічних відносин на селі, перебудові господарського механізму, кардинальній зміні соціальних умов. Найважливішою функцією господарського механізму в цілому повинно стати забезпечення одержання високих кінцевих результатів діяльності в аграрному секторі. Спад сільськогосподарського виробництва, дефіцит фінансових ресурсів зумовлює різке звуження можливостей використання товаровиробниками прибутку розширеного відтворення.

У сьогоденних умовах, коли змінилися економічні відносини, виникли новітні структури із сучасними формами власності, нові форми господарювання, з'явилася - одна з головних проблем, яка заважає практичному впровадженню

передових систем управління підприємством. Це відсутність кваліфікованих навичок, недостатність керівників, власників, менеджерів, які б могли не тільки провести результативний аналіз діяльності господарства, а й ефективно й оперативно впливати як на внутрішнє, так і на зовнішнє середовище підприємства [40].

Ринкова система господарювання, яка створилась в Україні, а зокрема в сільському господарстві, породжує сучасні форми й методи управління фінансовими результатами підприємства. У даній ситуації господарювання зростає роль ефективного управління підприємствами, так як змінилась система економічних відносин із державою, власниками, працівниками, господарськими партнерами, виникли й набули розвитку нові організаційно-правові форми господарювання.

Ефективне управлінське рішення вимагає належного всебічного обґрунтування. З розвитком ринкових відносин, становленням господарської самостійності підприємств набуває значення і підвищується роль аналізу інформаційного забезпечення керівництва для прийняття управлінських рішень по формуванню фінансових результатів та економічного аналізу для оцінювання фінансового стану підприємства.

При цьому внутрішньогосподарське інформаційне забезпечення підлягає особистій відповідальності керівників за прийняття рішень у визначеному структурному підрозділі. Організація та систематизація такого забезпечення тільки за наявності відповідних показників; функціонального підходу до акумуляції та підсумування інформації; узгодженості змісту і форми звітів [47].

Вважаємо за доцільне, прийняти на державному рівні заходи та нормативні документи, які сприятимуть зменшенню збитковості підприємств агропромислового комплексу та малого бізнесу. Доцільно створити фонд державної підтримки галузевої діяльності, який би функціонував відповідно до спеціально встановлених правил за визначеними напрямками та програмами. І який би надавав фінансову підтримку товаровиробникам у формі дотацій, за

такими необхідними напрямками, як гарантування кредитів, сплати процентів за кредит, погашення боргів тощо [41].

Державна політика в аграрному секторі економіки спрямована на розв'язання найболючіших проблем товаровиробника. В умовах реформування власності, кризового стану господарської діяльності одним з головних шляхів досягнення стабілізації є державна підтримка з залученням нетрадиційних форм і схем кредитування підприємницької діяльності. Державна підтримка повинна передбачити різноманітні форми субсидування. До таких відносять прямі бюджетні дотації та не прямі субсидії, включаючи режим пільгового кредитування, податкові та митні пільги, компенсація страхових платежів, що буде сприяти зміцненню організаційно-економічного механізму функціонування підприємств малого бізнесу[28].

Процес становленню і розвитку підприємницької діяльності в малому бізнесі потребує створення економіки, яка послідовно інтегрується у систему світових господарських зв'язків. Для цього у першу чергу необхідно надати широкі можливості всім громадянам держави приймати участь у підприємницькій діяльності особливо в формі малого і середнього підприємництва. З точки зору вирішення проблеми мотивації, реалізації відносин власності малі підприємства є найбільш оптимальними/

Рівень ефективності виробництва підвищується при поглибленій спеціалізації і посиленні концентрації виробництва. Такий напрямок дозволяє зосередити ресурси на виробництві основного продукту і таким чином підвищити продуктивність праці та знизити собівартість продукції.

Приватне підприємництво на протязі останніх десятиріч не випадково привертає до себе прискіпливу увагу. Це не є примхою часу чи випадком. Приватне підприємництво є багатогранним соціально-економічним явищем, в якому кожен з учасників, тобто безпосередньо підприємець або підприємство, має можливість знайти своє місце, а зовнішні учасники також отримують позитивні результати. Формування активного ділового середовища протягом останніх років сприяло збереженню позитивної тенденції розвитку малого та

середнього підприємництва в Україні. Функціонування конкурентно-ринкового середовища створює можливість та умови розвитку малого бізнесу.[30]

Останнім часом проблемами організації приватного підприємництва приділялась велика увага. Це питання досліджують і займаються П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко, М.Й. Малік, І.Д. Фаріон, М.Ф. Огійчук, Т.Г. Маренич, В.М.Жук, Ф.Ф. Бутинець, Л.К. Сук, М.М. Коцупатрий, М.В. Кужельний та ін.. Аспекти організації обліку на малих підприємствах розглядають В.В. Бабич, Д. Костюк, Я.Д. Крупка, Є. І. Свидерський, М.Я. Матвіїв, П.Я. Хомин

Успішна виробнича діяльність будь-якого підприємства значною мірою залежить від наявності виробничих ресурсів. Власне вони мають створити умови для стабільного, безперервного розвитку виробництва та його подальшого зростання. Ресурси є найбільш важливою та значною частиною активів підприємства, займають особливе місце у складі його майна, а тому правильна організація управління ресурсами є важливою передумовою раціонального їх використання. Діяльність підприємств залежить від наявності в них ресурсів. До них можна віднести: основні засоби, засоби праці, виробничі запаси, грошові засоби, основні засоби, трудові ресурси та інші, які на сьогоднішній день потребують підвищення своєї якості.[34]

Традиційна система організації бухгалтерського обліку на приватних підприємствах неможлива, оскільки вона надто громіздка. Такий облік повинен бути максимально скорочений і спрощений, оскільки, тут немає чисельного штату працівників, які б займались виключно веденням обліку. У зв'язку з цим, поряд із прагненням найменших витрат часу на його ведення, треба забезпечити діючі вимоги щодо його організації, визначені нормативними актами. [35]

Закон України від 18 вересня 2008 року № 523-УІ « Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» вніс зміни до ряду нормативних актів України. Частиною сьому статті 63 Господарського кодексу України змінено. Підприємства залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік можуть бути віднесені до малих підприємств, середніх або великих

підприємств. Малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривен.

Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує суму сто мільйонів гривен. Усі інші підприємства визнаються середніми. [30]

Створення власної справи - це завжди величезний ризик і подолання опору, що неминуче виникає при народженні нового. Створюючи власну справу, потрібно знати, що це не тільки можливість (за сприятливих умов) користуватися благами, які пророкує це починання, а й відповідальність за її функціонування, розвиток, виживання. Бізнесменом практично може бути будь-яка людина - інженер, економіст, технік, медпрацівник, продавець, винахідник, службовець, робітник, викладач, студент, домогосподарка, пенсіонер, школяр. Треба тільки визначити власні підприємницькі здібності та імовірні можливості стати бізнесменом. Але залишитися бізнесменом зуміють лише ті, хто нестандартно мислить, має силу волі, цілеспрямованість, велику працездатність, націленість на пошук нового, тобто ті, які у підприємницькій діяльності вбачають зміст усього свого життя.

Рішення зайнятися бізнесом включає в себе такі моменти:

- бажання створення власної справи, щоб стати господарем, небажання працювати на когось;
- відмова від попередньої кар'єри і готовність змінити свій спосіб життя;
- переконаність у тому, що власна справа - заняття престижне і достойне;
- можливість створення власної справи (наявність коштів, умов);
- упевненість у реальності створення такої справи за умови існування необхідних зовнішніх і внутрішніх передумов.

Вихідною точкою, з якої починається власна справа, є ідея, закладена в її основу. Це може бути ідея нового продукту, що вироблятиме підприємство, що створюється; послуги, які воно надаватиме населенню; механізм організації та управління виробництвом тощо. Така ідея може бути як власною (оригінальною, вперше народженою) і в цьому випадку підприємство створюється для її реалізації, так і запозиченою. В практиці бізнесу ідея виступає початковою точкою підприємницької діяльності.

Джерел нових ідей безліч: це публікації офіційних органів влади, вчених, думка бізнесменів, відгуки споживачів, продукція, що випускається конкурентами, науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки тощо. Носієм нових ідей та механізмів їх реалізації виступає людина. Якщо вона хоче відкрити свою справу, дуже важливо, щоб ідея відповідала її здібностям. [35]

Якщо ідею знайдено, починається процес вибору виду діяльності та проектування підприємства, причому види діяльності повинні сприяти:

- високому рівню рентабельності;
- швидкості окупності проекту;
- можливості продажу продукції в максимальному обсязі;
- відносно прийнятним умовам матеріально-технічного забезпечення;
- невисокому рівню капіталомісткості;
- найменшому ризику;
- мобільності (здатності до швидких змін);
- підтримці з боку авторитетних органів (податкових, фінансових, ін.);
- здібностям і можливостям підприємця і були прийнятними для нього.

Класифікація видів діяльності відображує різну сферу суспільного виробництва, в якій є можливість зайнятися бізнесом. Не спиняючись на кожному з них, зазначимо деякі види діяльності зі сфери виробництва, послуг, ідей (інтелектуального бізнесу), комерційної і зовнішньоекономічної діяльності. При цьому слід пам'ятати, що вибір діяльності складний і важкий процес. З конгломерату видів діяльності виділяють у сфері:

- виробництва - виробництво продукції виробничо-технічного призначення, товарів народного споживання, продуктів харчування, будівельних матеріалів, різноманітного обладнання, електроприладів, вимірювальної техніки, вторинної переробки сировини, упаковки тощо;

- послуг - громадське харчування, побутове обслуговування, транспортні, навчальні та лікувальні послуги, видовищно-розважальні заходи, комерційна демонстрація відео- і кінопрограм, комерційні змагання, організація та проведення виставок, ярмарок, конкурсів, аукціонів, туристичні, довідково-консультативні послуги, послуги з приватизації, при переході на нові форми власності, створенні підприємств, фірм, агентські і аудиторські послуги, патентно-ліцензійні, технічні, складські та ін.;

- ідей (інтелектуального виробництва) - науково-дослідні розробки, винаходи, відкриття, „ноу-хау", технології, рецептури, комп'ютерні програми, матеріали, методичні, літературні, художні твори, комерційні ідеї, торговельні та комерційні таємниці, інноваційна діяльність, продаж авторського права та ін;

- комерційної діяльності - роздрібна та оптова торгівля; створення профільних, універсальних, спеціалізованих магазинів, салонів, торгівля за зразками, купівля та продаж нерухомості; торгово-посередницька, торгово-закупівельна, біржова діяльність, аукціонний продаж, організація торгових домів, торгівля на дому, створення комерційних банків, фінансових груп та ін.;

- зовнішньоекономічної діяльності - науково-технічна та виробнича кооперація, створення представництв, філій, спільних підприємств, консалтингових, маркетингових, туристських служб, організація навчання, стажування фахівців, редакційно-видавнича, комерційна, експортно-імпортні, валютно-кредитні, посередницькі, лізингові операції, виставки, огляди, конференції, тендери, промислові, науково-технічні, технологічні, економічні послуги та ін. [35]

Практика індустріально розвинених країн, де ринкова економіка є провідною, свідчить про те, що у сфері послуг зайнято до 75-80 % працездатного населення, тоді як у виробництві матеріальних благ - лише 20-25 %

працевдатних, тобто розгалуженість сфери послуг свідчить про якісні зміни в економіці. За деякими даними економічних джерел в Україні у сфері матеріального виробництва зайнято понад 87,5 % працевдатних і лише 12,5 % працює у сфері послуг. [46]

Ідея і вид діяльності взаємопов'язані між собою. Не можна вибрати вид діяльності без ідеї, не знаючи яким бізнесом займатимешся. Разом з тим вдало вибраний вид діяльності дає можливість реалізувати повною мірою ідею. У конкретній практиці чітко сформульована ідея виступає видом діяльності, тобто набуває власної форми реалізації. Проте знайти ідею і визначити вид діяльності - це ще не все, необхідно підібрати форму організації та стадії функціонування підприємства, а для цього - вирішити такі завдання:

- знайти свою „господарську нішу”, тобто місце на ринку;
- визначити час і регіон, де буде створене підприємство;
- встановити спрямованість або спеціалізацію підприємства;
- зафіксувати форму підприємництва (індивідуальну чи колективну);
- поставити мету своєї діяльності та визначити способи її досягнення, тобто відпрацювати стратегію і тактику бізнесу;
- продіагностувати ресурсну, сировинну базу, дати їй експертну оцінку;
- вибрати технологію виробництва;
- провести аналіз і дати оцінку майбутнім споживачам і конкурентам;
- дослідити можливості вкладення грошей і одержання кредитів;
- вивчити пільги, привілеї, обмеження, перешкоди;
- розробити цінову політику на свій продукт або послугу;
- сформулювати тип збутової поведінки;
- налагодити рекламу.

Налагодити власну справу можна кількома шляхами:

- організувати індивідуальне підприємство з правом юридичної особи або без такого права, зареєструвавшись як суб'єкт індивідуальної трудової діяльності;
- створити приватне або сімейне підприємство;

- стати засновником (учасником) повного, змішаного, з обмеженою відповідальністю акціонерного товариства;

- купити існуюче підприємство (цей процес не набув у нашій країні ще значного поширення, проте з розвитком приватизації купівля підприємств стане реальністю). [30]

Проте, які б підприємства (фірми) не створювалися, процедури їх утворення в основному однакові для всіх.

Отже, проектуючи власне підприємство, вибравши вид діяльності, визначивши форму організації, ще раз добре поміркувавши, усе зваживши і прийнявши остаточне рішення, можна переходити до наступного етапу - розробки засновницьких документів. До основних засновницьких документів, що підтверджують статус юридичних осіб, відносять статут чи засновницький договір. Створення малих підприємств, фірм, товариств, банків, фінансових груп, бірж, асоціацій, концернів, об'єднань, підприємств та інших підприємницьких структур без цих документів неможливе. Для тих, що створюватимуть індивідуальні, приватні фірми на правах малих підприємств з індивідуальною формою організації бізнесу необхідним документом є статут підприємства, для повного, командитного товариства з колективною формою бізнесу - засновницький договір, а для акціонерних, товариств з обмеженою, а також додатковою відповідальністю та різних об'єднань підприємств - необхідні обидва ці документи. Процедура та механізм їх організації мало чим відрізняються. Це зовсім не означає можливості та доцільності укладання учасниками бізнесу, що ґрунтується на колективній власності, статуту або засновницького договору в тих випадках, коли один із документів не є обов'язковим.

Оскільки статут і засновницький договір підприємств, фірм мають самостійне значення та однакову юридичну силу, їх слід затверджувати і змінювати в тому самому порядку. Вони не повинні текстовно дублювати один одного, хоча найбільш принципові положення слід формулювати ідентично. Це стосується, зокрема, найменування підприємства (фірми) та його місцезнаходження; обсягу статутного фонду; розміру і вкладу кожного учасника;

порядку і строків внесення вкладів; розподілу прибутку; формування і повноваження органів управління; умов ліквідації. При суперечливості формулювань перевагу слід віддавати положенням засновницького договору, зареєстрованого на рівні зі статутом.

На малих підприємствах, незалежно від галузей виробництва, необхідно керуватися вимогами всіх затверджених Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Основні підходи, які регламентують методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності, представлені в П(С)БО 9 "Запаси", а також в П(С)БО 16 "Витрати".

Відповідно до статті 11 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", статті 5 Закону України "Про державну підтримку малого підприємництва" і на виконання Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України, було затверджено схвалений Методологічною радою з бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва.

Спрощений План рахунків можуть застосовувати суб'єкти підприємницької діяльності - юридичні особи, які відповідно до чинного законодавства визнані суб'єктами малого підприємництва, юридичні особи, що не займаються підприємницькою діяльністю (крім бюджетних установ), незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності. Суб'єкти підприємницької діяльності спрощений План рахунків застосовують у разі складання ними фінансової звітності відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва".

Передбачалось, що облік та узагальнення інформації про позабалансові активи і зобов'язання підприємства здійснюють з використанням позабалансових рахунків класу 0 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу,

зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року N 291 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за N 892/4185.

Записи на рахунках бухгалтерського обліку спрощеного Плану рахунків і на позабалансових рахунках для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань, про доходи і витрати, факти фінансово-господарської діяльності здійснювати відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

З метою забезпечення необхідної деталізації та аналітичності обліково-економічної інформації підприємства вводять до спрощеного Плану рахунків субрахунки, виходячи з призначення рахунків, потреб управління підприємством, використання назв рахунків і субрахунків Плану рахунків.

Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами затверджені Наказом від 25 червня 2011 року № 711 призначені для ведення регістрів бухгалтерського обліку юридичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності (крім банків) з ознаками малих підприємств, а також юридичними особами(крім бюджетних установ), що не займаються підприємницькою (комерційною) діяльністю.

Господарські операції відображаються в регістрах бухгалтерського обліку за той звітний період, в якому операції відбулися. Інформація про господарські операції з регістрів бухгалтерського обліку використовується для складання фінансової звітності, інвентаризаційної і аналітичної роботи.

Узагальнення інформації про господарські операції малі підприємства можуть здійснюватися за простою і спрощеною формою бухгалтерського обліку, регістри яких побудовані на застосуванні Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва. Підсумкові записи з відомостей переносяться до Оборотно-

сальдової відомості, яка використовується для узагальнення даних реєстрів за кожним рахунком бухгалтерського обліку.

Оборотно-сальдова відомість складається щомісяця і використовується для записів даних за дебетом і кредитом кожного рахунку окремо. Оборотно-сальдова відомість заповнюється перенесенням кредитових оборотів із реєстрів бухгалтерського обліку у дебет відповідних рахунків [33].

Велике значення має також збільшення інвестиції. У ринкових умовах кожний виробник намагається продати свою продукцію і тому кінцева економічна ефективність формується у сфері її реалізації. З огляду на економічну ефективність виробництва продукції можна підвищити шляхом пошуку і освоєння нових ринків збуту виробленої продукції. Необхідно створювати маркетингові служби, які б могли вивчити ситуацію на ринку й просувати продукцію до споживачів[45].

Отже з метою підвищення економічної ефективності виробництва необхідно впроваджувати нові організаційні форми господарювання, вдосконалювати економічні відносини між усіма галузями.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» змінив параметри поділу підприємств за категоріями: великі, середні та малі. Для малих значно збільшено розмір виручки яка дозволяє відносити підприємство до цієї категорії за незмінної кількості працівників. А для великих підприємств змінення критеріїв стосувалося як кількості працівників, так і розміру виручки. Ті підприємства, які не потрапили до згаданих категорій вважаються середніми.[34]

Грошове вираження виручки тепер представлено в гривні, а не в євро. Середньорічний курс євро постійно коливається і дає привід для різних територіальних трактувань категорій віднесення підприємств до малих, середніх чи великих. Тепер згідно з прийнятими нормативними актами тільки у випадку дотримання обох критеріїв чисельності та суми виручки, підприємство може бути віднесено до відповідної групи.

Ринкові відносини на даний час в Україні сприяють становленню і розвитку підприємницької діяльності. Цей процес потребує створення економіки, яка послідовно інтегрується у систему світових господарських зв'язків. Для цього у першу чергу необхідно надати широкі можливості всім громадянам держави приймати участь у підприємницькій діяльності особливо в формі малого і середнього підприємництва, як основи багатокладної економіки. Мале підприємництво - це самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств та громадян підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Сьогодні приватний підприємець, незважаючи на численність нормативних актів, які повинні були б регулювати цей вид діяльності, знаходяться у вельми складному становищі. При здійсненні всіх вище запропонованих заходів діяльність сільськогосподарських підприємств буде більш ефективною та буде досягнута основна мета створення підприємства – одержання прибутку.

З метою підвищення економічної ефективності виробництва необхідно впроваджувати нові організаційні форми господарювання, вдосконалювати управління ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Малий бізнес на сьогодні є однією з найпоширеніших сфер людської діяльності на динамічний розвиток господарського комплексу. З метою закріплення на ринку, підприємства мають обрати стратегію диверсифікації, яка полягає у випуску якісно нових товарів та пошуку нових каналів збуту. Поняття диверсифікації поєднує в собі: визначення диверсифікації виробництва; класифікацію диверсифікації як складової організаційно-економічного механізму; особливості диверсифікації виробництва; експертну оцінку факторів впливу на прийняття рішення щодо доцільності диверсифікації виробництва та вибору джерел фінансування.

Аграрний сектор перебуває в центрі особливої уваги. Його виняткову суспільну значущість спричиняє незамінність сільськогосподарської продукції та продовольства в життєдіяльності людини і суспільства. Аграрний сектор нашої держави є системоутворюючим у національній економіці, який формує

фактори суверенності держави – продовольчу й у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку держави. Український аграрний сектор зі значним потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є саме такою ланкою, яка на поточному етапі стає локомотивом розвитку всієї національної економіки, дає імпульс інвестиційному, технологічному та соціальному розвитку держави.

Малий бізнес на сьогодні є однією з найпоширеніших сфер людської діяльності на динамічний розвиток господарського комплексу. В рамках малого бізнесу народжуються нові технології, які потім розвиваються в окремі виробництва. Як свідчить американський економіст Дж. К. Гелбрейт, всі найбільші корпорації, що лідирують сьогодні в тій чи іншій галузі виробництва, розпочинали свою діяльність з малих фірм зі створення на ринку нових товарів. [30]

В теоретичному плані вихідною позицією є визначення різних форм підприємництва. Функціонування конкурентно-ринкового середовища створює можливість та умови розвитку малого бізнесу. Мале підприємництво на протязі останніх десятиріч не випадково привертає до себе прискіпливу увагу. І це не є примхою часу чи випадком. Мале підприємництво є багатогранним соціально-економічним явищем, в якому кожен з учасників, тобто безпосередньо підприємець або підприємство, має можливість знайти своє місце, а зовнішні учасники також отримують позитивні результати: держава - податки, збільшення ВВП та число робочих місць в реальній економіці, зменшення соціальної напруги, місцева влада - податки, економічні партнери - гнучких та динамічних партнерів з низькими накладними видатками.

В Україні малий бізнес потребує постійної суспільної та державної підтримки. Така підтримка буде сприяти становленню та функціонуванню сімейних підприємств, індивідуальних, приватних підприємств, корпорацій, асоціацій, розвитку ділового партнерства. [37]

В умовах глобалізації бухгалтерський облік розглядається як потужний інструмент впливу на світову економіку. Бухгалтерський облік вважається

універсальною мовою бізнесу, він є основою розвитку нової інформаційної системи, де головним лозунгом є – «Хто володіє інформацією – той управляє світом». Формування активного ділового середовища протягом останніх років сприяло збереженню позитивної тенденції розвитку малого та середнього підприємництва в Сумській області.

Останнім часом проблемами організації обліку приділялась велика увага. Це питання досліджують і займаються П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко, М.Й. Малік, І.Д. Фаріон, М.Ф. Огійчук, Т.Г. Маренич, В.М.Жук, Ф.Ф. Бутинець, Л.К. Сук, М.М. Коцупатрий, М.В. Кужельний та ін.

Проаналізовані дослідження диверсифікації виробництва підприємств малого бізнесу показали, що на даний час відсутня єдина чітка методика аналізу запасів підприємства із встановленим набором аналітичних показників. На нашу думку для поглибленого визначення кількісних та якісних показників господарської діяльності підприємства велике значення мають наукові методи обліку запасів, особливо їх оцінка. Оцінка запасів є важливою передумовою організації обліку цієї ділянки, адже вона впливає на точність фінансових результатів підприємства. .

Метою даного наукового дослідження є розробка методичного підходу в організації обліку на малих підприємствах та пропозиції відносно шляхів вдосконалення, що ґрунтуються на особливості його ведення, безпосередньо в умовах диверсифікації виробництва.

Ринкові умови змушують кожного суб'єкта господарювання шукати шляхи підвищення ефективності власної діяльності та формувати стратегію розвитку підприємства відповідно до потреб економіки.

З метою закріплення на ринку, підприємства мають обрати стратегію диверсифікації, яка полягає у випуску якісно нових товарів та пошуку нових каналів збуту. Поняття диверсифікації поєднує в собі: визначення диверсифікації виробництва; класифікацію диверсифікації як складової організаційно-економічного механізму; особливості диверсифікації виробництва; експертну оцінку факторів впливу на прийняття рішення щодо доцільності диверсифікації

виробництва та вибору джерел фінансування.

У різних фінансово-економічних джерелах зазначається, що слово «диверсифікація» походить з латинської мови і з деякими різновидностями означає: розширення асортименту, видозміну продукції, освоєння нових виробництв. [35]

В енциклопедичному словнику поняття диверсифікації пов'язується з перетвореннями великих об'єднань у комплекси, підрозділи яких не завжди були пов'язані між собою технологічно. За даними історичних джерел поняття диверсифікації увійшло в практику господарювання підприємств ще у середині 50-х років XX ст..Тоді основною метою диверсифікації було зменшення нестабільності виробництва.

На сьогоднішній день в економічній літературі диверсифікація розглядається як багатoproфільне виробництво з широкою номенклатурою продукції. Цей вид діяльності спрямовано на адаптацію до динамічної економіки, стрімкої зміни попиту, появи нових галузей та ризиків.

Диверсифікація об'єднує в собі відповідні складові:

1. Інвестування коштів у різні види цінних паперів з метою мінімізації ризику;
2. Розширення номенклатури (асортименту) товарів і послуг, що виробляються (надаються) підприємством, з метою зменшення ризику можливих втрат капіталу і зниження доходів.

Саме розвиток підприємництва став передумовою функціонування сучасних ринкових відносин і реалізації політики економічного розвитку. Підприємницька діяльність і ринкові відносини є взаємозалежними поняттями.

Світова практика свідчить, що форми власності в ринковій економіці відіграють домінуючу роль порівняно з іншими основами суспільства. Система, закони і категорії, які виражають форму , є безпосереднім проявом відносин власності. З ними пов'язані найбільш потужні стимули економічної та підприємницької діяльності, різноманітні мотиви та економічні інтереси, форми і методи господарювання.

Диверсифікація потребує аналізу системи показників діяльності підприємства. В залежності від цілей аналізу, використовуються різні економічні показники та їх сукупності, які дають кількісну та якісну характеристику підприємства. Поняття економічних показників використовується для одержання кількісної характеристики економічних явищ, визначення їх інтенсивності, структури та міри розвитку окремих властивостей, оцінки динаміки сили та тісноти зв'язку. Показники, необхідні для аналізу передумов диверсифікації, можна класифікувати на дві групи:

3. Показники економічного потенціалу підприємства;
4. Показники фінансово-економічної діяльності підприємства.

В управлінських моделях, заснованих на дослідженні взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва і прибутку, особливу увагу приділяють аналізу випуску продукції, дає змогу керівництву визначати критичні рівні продажів, в яких витрати дорівнюють виручці від реалізації всієї продукції.

Поняття диверсифікації виробництва на малих підприємствах має поєднувати в собі:

5. Визначення диверсифікації виробництва;
6. Класифікацію диверсифікації як складової організаційно-економічного механізму;
7. Особливості диверсифікації малих підприємств;
8. Експертну оцінку факторів впливу на прийняття рішення щодо доцільності диверсифікації виробництва та вибору джерел фінансування.

Стимулюючи ефективне використання результатів науково-технічного прогресу, ринковий механізм не має можливості самостійно забезпечувати стратегічні зрушення у виробництві. Ринок є безсилим у ситуаціях, коли існує потреба в значних інвестиційних проектах з тривалим терміном окупності, високим ступенем ризику та невизначеністю відносно майбутньої норми прибутку. Тут не можливо обійтись без держави, яка має стимулювати науково-технічний процес та структурну політику.

Держава ринкового типу піклується про стабільний розвиток продуктивних сил та досягнення стабільності, рівноваги в структурі форм господарювання. При цьому основне завдання полягає в стабільності економіки, зростанні соціально-економічної ефективності, підвищенні життєвого рівня, важливим показником якого є стабільне зростання доходу населення та активізація виробничої діяльності.

Передумовами економічного зростання та диверсифікації виробництва є уповільнення темпів росту кількості малих підприємств, зростання економічного потенціалу та отримання додаткової вартості в процесі виробництва, яку можна направити на розширення видів діяльності. Сьогодні до передумов диверсифікації виробництва малих підприємств слід віднести відсутність належної інфраструктури, яка дозволяла вирішувати питання забезпечення засобами, необхідними для виробничої діяльності, зберігання та збуту продукції. [42]

З позиції організації виробництва, найбільшим економічним потенціалом володіє приватна форма власності, що надає працівнику відчуття господаря виробництва. Ця форма дозволяє виробнику самостійно приймати рішення, пов'язані з організацією виробництва, одержанням та розподілом кінцевих результатів. З розвитком продуктивних сил виробництво потребує значних інвестицій, а тому має місце об'єднання індивідуальних капіталів. В системі малого бізнесу важливу роль відіграє конкуренція форм власності, яка визначає співвідношення у сферах виробництва, обміну і споживання.

Оцінка ефективності диверсифікації виробництва пов'язана з ефективністю виробництва в цілому, адже переорієнтація діяльності та розширення її видів спрямовані на підвищення доходності.

Під ефективністю виробництва розуміють співвідношення результату та витрат. Диверсифікація виробництва не потребує значних інвестицій та дозволяє відносно швидко пристосувати виробництво до мінливих зовнішніх та внутрішніх умов, забезпечуючи при цьому високу ефективність виробництва.

Ефективність диверсифікації має враховувати не тільки соціально-економічні, а й екологічні фактори та аспекти. Проблема зростання економіко-екологічної ефективності диверсифікації потребує використання факторів, пов'язаних як з розвитком виробничих сил, так і з удосконаленням економічних відносин.

Одним із напрямків допоміжної діяльності підприємств малого бізнесу є сфера інформаційних технологій. Застосування якої в різних галузях відбувається по-різному, але якщо детально проаналізувати кожен, можна дійти висновку, що вони використовуються для полегшення роботи на виробництві. Використання засобів автоматизації дозволяє, майже, повністю вирішити проблему оперативності і точності інформації. Протягом незначного періоду часу можна підготувати дані, які необхідні для прийняття рішень. На сучасному етапі розвитку України відбувається дуже багато змін, особливо в економіці. Причина цьому – нестримні темпи зростання науково-технічного прогресу. [39]

Процес ведення обліку на підприємствах являє собою сукупність контрольно-організаційних операцій. До них відносять операції пов'язані з контролем інформації, яка отримана в результаті певних операцій. Зараз практично не залишилось таких підприємств, які б не використовували у своїй діяльності комп'ютери. Застосування інформаційних технологій змінює зміст та організацію праці, з'являється більше вільного часу на вдосконалення роботи підприємства, а менше затрачається для ведення обліку. Відбувається більш раціональний перерозподіл навантаження між людиною та комп'ютером. Ще однією з переваг є те, що вони дають нам можливість більш точніше, якісніше та швидше обробляти велику кількість інформації.

Одним з найефективніших технічних засобів ділового зв'язку є обчислювальна техніка, яка використовує електронний зв'язок. При наявності на підприємстві великої кількості комп'ютерів доцільно об'єднувати їх в мережі. На всіх підприємствах існують бази даних, з допомогою мереж до них можна забезпечити доступ працівників, це краще ніж створювати нову, на кожному комп'ютері.

На сьогоднішній день використання інформаційних технологій залишається проблематичним для малих підприємств і тому з часом їх рівень розвитку значно знижується, що призводить до занепаду. Введення в практику автоматизованих систем обліку, дало б змогу комплексно розв'язувати задачі не тільки по обліку, а й по прогнозуванню та моделюванню стану малих підприємств.

Виділяють три категорії користувачів бухгалтерських програм: бухгалтери, спеціалісти з інформаційних систем і керівництво малого підприємства. В процесі створення програм інформаційні потреби користувачів можуть змінюватись, що ще більше ускладнює їх розробку. В наш час для розробки інформаційних систем використовують системи управління базами даних. В умовах ринкової економіки за допомогою сучасних комп'ютерних програм можна прорахувати, як за найменших витрат досягти максимальних прибутків, що є основною метою діяльності будь-якого малого підприємства. Інформаційні технології цьому сприяють через маркетингову діяльність. Бухгалтерський облік ґрунтується на принципах: обачності, послідовності, періодичності, автономності, які цілком може втілити в життя, комп'ютерна техніка. Інформаційні системи значно змінили ведення бізнесу, обліку і управління, можна з впевненістю сказати, що вони збудували нову, сталу, міцну і частково вільну структуру. Лише в гармонії неухильного удосконалення поточного виробництва і невтомного пошуку майбутніх рішень, можна досягти стійкого функціонування і розвитку підприємства. Таким чином майбутнє за сучасними інформаційними технологіями. За останні роки поняття диференціації набуло нового змісту і посіло особливе місце в стратегії реформ. Диверсифікацію визнають, як одну із реформ конкурентної боротьби в умовах ринкової економіки. В агропромисловому комплексі диверсифікація пов'язана із створенням переробних та торгівельних підприємств в основному підприємств малого бізнесу[39].

Для більш повного розкриття сутності диверсифікації слід визначити її ознаки, за якими можлива класифікація диверсифікації, а також виділити ті види

та форми диверсифікації, які можуть бути застосовані і виробництві малих підприємств. В залежності від об'єкта виділяють диверсифікацію виробництва, номенклатури та асортименту продукції. Диверсифікація виробництва передбачає перехід від однобічної виробничої структури до багатoproфільного виробництва.

Таким чином, зміну напрямку виробничої діяльності та збільшення видів виробництва в малих підприємствах можна розглядати як диверсифікацію виробництва.

Диверсифікація виробництва може мати такі форми:

- концентрична, що передбачає створення нової продукції з таких же матеріалів і за існуючою технологією виробництва;
- вертикальна, що включає випуск продукції, яку раніше отримували від постачальників;
- горизонтальна, що передбачає випуск продукції, яка потребує зміни існуючої або розробки нової технології;
- корпоративна, що включає випуск принципово нової продукції.

Для малих підприємств на сьогоднішній день можливе застосування всіх зазначених видів диверсифікації виробництва.

Малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривен.

Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує суму сто мільйонів гривен.

Усі інші підприємства визнаються середніми.

Закон України « Про державну підтримку малого підприємництва » (абзац третій частини першої статті 1) свідчить:

Суб'єктами малого підприємництва є:

Фізичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку як

суб'єкти підприємницької діяльності;

Юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 70 млн. гривень.

Диверсифікація номенклатури та асортименту продукції полягає в виробництві значної кількості продукції однієї і тієї ж модифікації. Така диверсифікація продукції призводить до її подорожчання, але в той же час вона відповідає інтересам певних споживачів.

Поряд з реальною диверсифікацією можлива і умовна диверсифікація асортименту продукції, коли якісні показники з характеристики товару залишаються незмінними, а змінюються лише дизайн, упаковка, назва. Умовна диверсифікація асортименту продукції пов'язана з попитом споживачів. Доцільно відмітити, що в умовах товарного дефіциту попитом користуються товари у більшій розфасовці, а при насиченості ринку розкуповується товар у дрібнішій розфасовці. Це відбувається тому, що такий товар швидше споживається і не втрачає своїх споживчих якостей.

Процес диверсифікації номенклатури та асортименту продукції пов'язана з більшими виробничими витратами. Її використовують на ринках із стабільним попитом і відносно низькою конкуренцією.

При прийнятті рішення щодо диверсифікації доцільним є використання поняття економічного потенціалу, що визначається як максимальна сукупна здатність виробництва. Економічний потенціал являє собою вартісну оцінку основних фондів. Сюди також слід додати й оцінку можливостей зовнішнього інвестування процесу диверсифікації[43].

В якості складової економічного потенціалу можна розглядати його інвестиційну привабливість. На підставі цього доцільно оцінювати частину потенціалу, яку можна спрямувати на диверсифікацію, або ж визначити потребу в залученні додаткових ресурсів для проведення диверсифікації.

На вибір оптимального виду диверсифікації впливають різні фактори, особливе місце серед яких посідає можливість максимального використання наявного потенціалу.

В управлінських моделях заснованих на дослідженні взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва і прибутку, особливу увагу приділяють аналізу випуску продукції, що дає змогу керівництву визначити критичні рівні продажів, в яких витрати дорівнюють виручці від реалізації всієї продукції.

Розрахунок ефективності диверсифікації передбачає аналіз структури фінансових ресурсів, необхідний для проведення диверсифікації. Диверсифікація розглядається як одне із завдань, вирішення якого допомагає в досягненні основної мети.

Отже, проектуючи власне підприємство, вибравши вид діяльності, визначивши форму організації, ще раз добре поміркувавши, усе зваживши і прийнявши остаточне рішення, можна переходити до наступного етапу - розробки засновницьких документів.

До основних засновницьких документів, що підтверджують статус юридичних осіб, відносять статут чи засновницький договір. Створення малих підприємств, фірм, товариств, банків, фінансових груп, бірж, асоціацій, концернів, об'єднань, підприємств та інших підприємницьких структур без цих документів неможливе. Для тих, що створюватимуть індивідуальні, приватні фірми на правах малих підприємств з індивідуальною формою організації бізнесу необхідним документом є статут підприємства, для повного, командитного товариства з колективною формою бізнесу - засновницький договір, а для акціонерних, товариств з обмеженою, а також додатковою відповідальністю та різних об'єднань підприємств - необхідні обидва ці документи. Процедура та механізм їх організації мало чим відрізняються. Це зовсім не означає можливості та доцільності укладання учасниками бізнесу, що ґрунтується на колективній власності, статуту або засновницького договору в тих випадках, коли один із документів не є обов'язковим[43].

Оскільки статут і засновницький договір підприємств, фірм мають самостійне значення та однакову юридичну силу, їх слід затверджувати і змінювати в тому самому порядку. Вони не повинні текстовно дублювати один одного, хоча найбільш принципові положення слід формулювати ідентично. Це стосується, зокрема, найменування підприємства (фірми) та його місцезнаходження; обсягу статутного фонду; розміру і вкладу кожного учасника; порядку і строків внесення вкладів; розподілу прибутку; формування і повноваження органів управління; умов ліквідації. При суперечливості формулювань перевагу слід віддавати положенням засновницького договору, зареєстрованого на рівні зі статутом.

На малих підприємствах, незалежно від галузей виробництва, необхідно керуватися вимогами всіх затверджених Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Основні підходи, які регламентують методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності, представлені в П(С)БО 9 "Запаси", а також в П(С)БО 16 "Витрати".[39]

Диверсифікація малих підприємств є одночасним розвитком декількох технологічних, не пов'язаних між собою виробництв, а також розширенням асортименту виробів чи послуг. Дослідження диверсифікації виробництва та асортименту продукції на малих підприємствах показало, що вона сприяє формуванню умов цілорічної зайнятості працівників і вирівнюванню потреб в робочій силі в підприємствах малого бізнесу за рахунок різностороннього виробництва. Для малих підприємств найбільш поширена диверсифікація двох видів – диверсифікація виробництва, а також диверсифікація номенклатури та асортименту продукції. Під диверсифікацією виробництва розуміється організація багатогалузевого господарства та отримання доходів з декількох джерел. Сутність диверсифікації номенклатури та асортименту продукції полягає в розширенні асортименту продукції.

Спрощений План рахунків можуть застосовувати суб'єкти підприємницької діяльності - юридичні особи, які відповідно до чинного

законодавства визнані суб'єктами малого підприємництва, юридичні особи, що не займаються підприємницькою діяльністю (крім бюджетних установ), незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності. Суб'єкти підприємницької діяльності спрощений План рахунків застосовують у разі складання ними фінансової звітності відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва".

Диверсифікація виробництва може проводитися за різними формами. Вони підрозділяються на:

- Вертикальна диверсифікація - використання нових каналів реалізації, надання послуг;
- Горизонтальна диверсифікація – одночасний випуск різних видів продукції та її поновлення з орієнтацією на певні категорії споживачів.

Вертикальна диверсифікація в деяких літературних джерелах звучить, як вертикальна інтеграція. Яка передбачає об'єднання кількох суб'єктів господарювання для створення єдиної системи виробництва та збуту продукції.

Вертикальну диверсифікацію а малому бізнесі можна представити як диверсифікацію видів діяльності, збуту і постачань. Під диверсифікацією видів діяльності мається на увазі розширення сфери діяльності суб'єктів господарювання поза межі основного виробництва, що дозволить отримувати доходи з непов'язаних між собою джерел.

Диверсифікація збуту і постачань передбачає використання різних каналів постачань необхідної для виробництва продукції та збуту готової продукції.

Горизонтальна диверсифікація виробництва може мати корпоративну і концентричну форми. Це означає, що її проведення передбачає створення нової продукції за існуючими на підприємстві технологіями і створення принципово нової продукції. Головною ознакою горизонтальної диверсифікації є зміна виробництва продукції, що може проводитися із зміною спеціалізації чи без неї.

Велике значення має також збільшення інвестицій. У ринкових умовах кожний виробник намагається продати свою продукцію і тому кінцева

економічна ефективність формується у сфері її реалізації. З огляду на економічну ефективність виробництва продукції можна підвищити шляхом пошуку і освоєння нових ринків збуту виробленої продукції. Необхідно створювати маркетингові служби, які б могли вивчити ситуацію на ринку й просувати продукцію до споживачів.

Межі диверсифікації є змінними. Чим більше напрямків діяльності у малого підприємства, тим вищий рівень диверсифікації. Диверсифікація є видозміною основної діяльності. Вона пов'язана з суттєвою переорієнтацією стратегії розвитку малого підприємства. Рівень диверсифікації вимірюється шляхом визначення кількості галузей, які розвиваються, а також за допомогою визначення співвідношення основного та диверсифікованого виробництва. Головною метою такої диверсифікації є зміцнення фінансового стану за рахунок участі у декількох видах діяльності, що дозволяє отримувати прибутки із незалежних джерел.

Отже з метою підвищення економічної ефективності виробництва необхідно впроваджувати нові організаційні форми господарювання, вдосконалювати економічні відносини між усіма галузями.

В ринкових умовах диверсифікація виробництва дозволяє компенсувати спад обсягів реалізації продукції на одному ринку за рахунок їх збільшення на інших ринках, а тому диверсифіковані малі підприємства в цілому є більш стійкими та конкурентноспроможними порівняно з вузькоспеціалізованими, оскільки вони освоюють нові для себе сфери діяльності та розширюють асортимент. [39]

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18 вересня 2008 року № 523-УІ змінив параметри поділу підприємств за категоріями: великі, середні та малі. Для малих значно збільшено розмір виручки яка дозволяє відносити підприємство до цієї категорії за незмінної кількості працівників. А для великих підприємств змінення критеріїв стосувалося як кількості працівників, так і

розміру виручки. Ті підприємства, які не потрапили до згаданих категорій вважаються середніми.

Грошове вираження виручки тепер представлено в гривні, а не в євро. Скоріше за все це буде сприяти однозначності трактувань категорій виручки. Середньорічний курс євро постійно коливається і дає привід для різних територіальних трактувань категорій віднесення підприємств до малих, середніх чи великих. Тепер згідно з прийнятими нормативними актами тільки у випадку дотримання обох критеріїв чисельності та суми виручки, підприємство може бути віднесено до відповідної групи. Застосування комп'ютерних технологій та інформаційних систем в бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів. Але при організації бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві постає питання про доцільність створення комп'ютерної системи бухгалтерського обліку (КСБО). Це питання дуже важливе, оскільки вибір способу обробки облікової інформації є визначальним в організації бухгалтерського обліку. Доцільно надавати перевагу інвестиціям з удосконалення ручних операцій із документами. Виходячи з цього можна зробити висновок, що на підприємствах, де організація управління та обліку перебуває у незадовільному стані, створення й використання комп'ютерної системи бухгалтерського обліку, здатне не лише прискорити процес обробки інформації на підприємствах, де облік організований добре, а й істотно покращити його організацію на підприємствах. Оскільки там у веденні бухгалтерського обліку панує безлад.

Комп'ютерна форма ведення бухгалтерського обліку повинна бути забезпечена максимальним об'ємом інформації багатьох видів, оскільки всі елементи комп'ютерної форми обліку ланцюгово поєднані і при відсутності, або при недостатній кількості одного з елементів, створюються певні труднощі в електронній формі бухгалтерського обліку. Нами представлена загальна схема забезпечення комп'ютерної форми обліку, що застосовується у виробничих підприємствах Сумської області.

Для забезпечення економічного оздоровлення економіки України було проведено реформування підприємств і розглянуті всі можливі варіанти реструктуризації з метою адаптації виробництва в малих підприємствах до ринкових умов господарювання та підвищення конкурентоспроможності. На нашу думку, в сільськогосподарській економічній науці недостатньо досліджується структура і методи формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств різних форм власності в умовах ринкової економіки. Метою цих досліджень є побудова раціональної діяльності та отримання від неї максимального економічного ефекту.

Показник ступеня диверсифікації виробництва може використовуватися для класифікації малих підприємств, які можна об'єднати в групи:

- Найбільш диверсифіковані підприємства - багатогалузеві підприємства., в яких мають місце диверсифікація виробництва, а також диверсифікація номенклатури та асортименту продукції;
- Підприємства середнього ступеня диверсифікації – вузькоспеціалізовані підприємства з широкою номенклатурою продукції, що виробляється в межах спеціалізації, а також підприємства, які мають декілька технологічно пов'язаних напрямків діяльності;

Найменш диверсифіковані підприємства – вузькоспеціалізовані малі підприємства. [39]

Диверсифікація дозволяє створити систему ефективно працюючих підприємств, здатних адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Поняття диверсифікації виробництва малих підприємств враховує їх специфіку.

Аграрна реформа і трансформація підприємств на приватну основу позначились головним чином на структурі фінансових результатів підприємницьких структур різних форм власності, а тому виникає необхідність у науковому аналізі й теоретичному обґрунтуванні ряду питань щодо структури фінансових результатів.

В умовах диверсифікації значно зростає автономія підприємств та посилюється залежність ефективності їх функціонування від працівників. За цих

умов автоматично зростають витрати на управління, що пов'язано не із збільшенням кількості працівників і спеціалістів, а із зростанням обсягів функцій управління (в тому числі комп'ютерного та інформаційного забезпечення). Диверсифікації мають підлягати суб'єкти господарської діяльності більш високого рівня прибутку, де спрямування грошей у різні сфери діяльності посилить конкурентоспроможність малих підприємств. Стратегія диверсифікації набула широкого поширення серед великих промислових підприємств, через зниження імовірності банкрутства.

Проте в діяльності малих підприємств трапляються випадки, коли краще прийняти рішення про вихід з того чи іншого ринку та поступово скоротити кількість операцій. Такий підхід буде виправданим, якщо фактори успіху підприємства на даному сегменті ринку є незначними, або коли взагалі відсутні.
[30]

Успіху диверсифікації сприяють такі заходи:

- Орієнтація на продукцію, яка органічно вписується у стратегію виробництва;
- Спрямованість на поступове оновлення продукції;
- Забезпечення правового захисту продукції.

До факторів успіху диверсифікації відносять її ступінь, тобто різноманітність видів діяльності, який пов'язаний з організаційно-інтелектуальними та ринковими факторами. Якісні маркетингові дослідження та ефективна реклама неможливі без досконалого інформаційного забезпечення, а наявність відповідних факторів дозволяє розробити власні стратегію і тактику виробничо-господарської діяльності малого підприємства, зорієнтувати виробництво на випуск конкурентоспроможної продукції, збільшити ступінь диверсифікації виробництва.

Таким чином, застосування комп'ютерних програм для ведення обліку в наш час є невід'ємним компонентом в діяльності підприємства. Адже від оперативності, точності і якості обробки фінансово-господарської інформації залежить кінцевий результат діяльності підприємства, що визначає отримання

прибутку від діяльності підприємства будь-якого організаційно - економічного напрямку виробництва.

Диверсифікація дозволяє створити систему ефективно працюючих підприємств, здатних пристосовуватись до змін зовнішнього середовища. Поняття диверсифікації малих підприємств враховує специфіку їх діяльності як галузі економіки, а також специфіку діяльності приватних підприємств. Розподіл диференційованих підприємств на групи дає змогу в подальшому визначати ступінь диверсифікації, розмежувати та проаналізувати результати діяльності господарств різних груп, визначити шляхи удосконалення диверсифікації.

Ринкова ситуація на даний час в Україні сприяє становленню і розвитку малих підприємств. Цей процес потребує створення економіки, яка послідовно інтегрується у систему світових господарських зв'язків. Для цього у першу чергу необхідно надати широкі можливості всім громадянам держави приймати участь у підприємницькій діяльності особливо в формі малого і середнього підприємництва, як основи багатуукладної економіки. Мале підприємництво - це самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств та громадян підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Сьогодні приватний підприємець, незважаючи на численність нормативних актів, які повинні були б регулювати цей вид діяльності, знаходяться у вельми складному становищі. Враховуючи все це диверсифікація є тим шляхом, який дасть можливість встановити нові варіанти вирішення проблеми стабільності підприємств малого бізнесу. Оскільки диверсифікація представляє собою перш за все поєднання одночасного розвитку декількох технологічно не пов'язаних між собою виробництв з розширенням асортименту виробів чи послуг.

Процес становленню і розвитку підприємницької діяльності в малому бізнесі потребує створення економіки, яка послідовно інтегрується у систему світових господарських зв'язків. Для цього у першу чергу необхідно надати широкі можливості всім громадянам держави приймати участь у підприємницькій діяльності особливо в формі малого і середнього

підприємництва, як основи багатокладної економіки. Важливу роль при цьому в нинішніх умовах відводиться диверсифікації виробництва.

Дослідження показників господарсько-фінансової діяльності малих підприємств показали. Що проблема незначної їх частки у загальному обсязі виробництва продукції полягає не в тому, що малі підприємства не хочуть працювати. З точки зору вирішення проблеми мотивації, реалізації відносин власності малі підприємства є найбільш оптимальними.

Диверсифікація виробництва в малих підприємствах може розглядатися як дійовий механізм економічного зростання підприємств. Використання показників економічного потенціалу необхідне як для порівняння масштабів різних підприємств, так і для виявлення передумов для диверсифікованого виробництва. При диверсифікації виробництва важливо орієнтувати свою діяльність на досягнення високих кінцевих результатів за рахунок випуску продукції, яка дає найбільший економічний ефект.

Підприємництво — якісно новий ефективний тип ведення господарства. Воно потребує прогресивних способів, прийомів, методів ведення та конкретного власника, господаря виробництва, бо тільки господар прагне до примноження своєї власності. Заради цього власник сам займається підприємницькою діяльністю або наймає працівників. Підприємництво не можна ідеалізувати — це важка, складна праця, яка не кожному під силу, до того ж за певних умов воно не виключає і експлуатацію. Проте внесок підприємництва у прогрес цивілізації величезний, на що слід зважати.